
R a s p r a v e

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
e-mail: ahoblaj@zg.htnet.hr

UDK: 371.3:268
215+266
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 9/2011.

ZNANSTVENO-NASTAVNA VERIFIKACIJA AKTUALNIH PROMJENA U TEOLOŠKOJ GRANI RELIGIJSKE PEDAGOGIJE I KATEHETIKE

Alojzije Hoblaj, Zagreb

Sažetak

U sedam komplementarnih točaka u članku se verificiraju aktualne promjene u znanstveno-nastavnoj teološkoj grani religijske pedagogije i katehetike. Tragom relevantnih pitanja promišlja se spomenuta struka u okviru studija na crkvenim visokim učilištima. Prvo se ističe promjena u pristupu ovoj struci; promijenjeni pristup uvjetovan je promijenjenom koncepcijom kateheze koja nastaje iz zaokreta od katekizma katehezi. U tom okviru traži se odgovor na pitanje: kako se (danas) postaje kršćanin? Promišljajući to pitanje u suvremenim promijenjenim prilikama, u cjelini posluživanja Riječi (Dj 6,4), autor se najprije osvrće na evangelizaciju koja je neodvojiva od kateheze, kao njezina bitna dimenzija. U tom smislu kateheza s evangelizacijskom dimenzijom u osuješćivanju Crkve postaje njezino prvotno poslanje, koje se u sustavnom znanstvenom promišljanju može iskazati kao spektar zadataka suvremenoga katehetskog istraživanja. Jedna od najrelevantnijih verificiranih promjena koja se u članku ističe, odnosi se na distinkciju kateheze kao prakse i katehetike kao znanstvene refleksije nad praksom; u tom smislu kateheza uvijek prethodi katehatici, koja ju svojim istraživanjem znanstveno promišlja. S tim zadatkom, u teološkoj i pedagoškoj disciplini s integrativnom metodom, profilirao se suvremeni epistemološki status religijske pedagogije i katehetike

kao sveučilišne teološke grane/struke. U članku se također obrazlaže pitanje neprihvatljivosti (stanovite) suvremene tendencije, da se religijska pedagogija distancira od teologije; neprihvatljivost te tendencije proizlazi također iz promišljanja religioskopedagoškog i katehetskog terminološkog sustava kojemu bi, prema zaključku članka, hrvatski katehetičari trebali posvetiti veću pozornost.

Ključne riječi: verifikacija, evangelizacija, religiozna/religijska pedagogija, kateheza/katehetika; znanstveno istraživanje, katekizam, Crkva, spektar zadataka, teologija, pedagogija, epistemološki status, teološki fakultet, integrativna metoda, terminološki sustav.

UVOD

Iz naslova članka razvidno je da se radi o uvjetovanim promjenama koje se u novije vrijeme, a posebice u posljednjih deset godina, mogu verficirati u istraživanjima teološke grane *religiozne pedagogije i katehetike*.¹ Tako se *promjenama* kao naslovnom odrednicom naznačuje ono što je stanje u toj znanstveno-nastavnoj grani promijenilo ili još uvijek mijenja u nešto drugačije ili pak u nešto drugo. Kako na svim područjima života i rada, tako i na znanstveno-nastavnom području bilo koje struke promjene valja verficirati, a verifikacijom se kao drugom ključnom naslovnom odrednicom podsjeća na načelo na kojem se temelji oblikovanje i inovacija određene znanstvene struke. Teško je precizno utvrditi vrijeme u kojem je katehetika koja se danas na znanstvenim osnovama profilirala u sveučilišni studij dobila karakteristike znanstvenosti. Valja, naime, imati na umu da je karakter znanstvenosti u humanističkom području tijekom povijesti na poseban način podložan relativnosti i uvjetovanosti. Zbog toga su mnogi sveučilišni studiji i predmeti, koji su se u nekim prijašnjim razdobljima smatrali znanstvenima, vremenskim odmakom bili podvrgavani reviziji zavisno od razvoja znanstvenih kriterija. U tom smislu, sadašnjoj situaciji prethodilo je vrijeme koje bi se moglo podijeliti u više razvojnih faza. No, to je pitanje povijesti ove struke.² Promišljanje u članku uvjetovano je

¹ Radi se o nazivu XIII. katedre na KBF-u Sveučilišta u Zagrebu; isti naziv postoji i za katedru KBF-a Sveučilišta u Splitu i Osijeku; katedra je temeljni znanstveno-nastavni organizirani institucijski oblik na fakultetu. U ovom radu se također polazi i od članka: Thea Filipović, *Aktualna pitanja religiozne pedagogije i katehetike*, u: Bogoslovska smotra 76 (2006), 1, 147-172.

² Shematski prikaz vidi u: 7.2. *Katehetika i teološki fakulteti...*; povijest kateheze i katehetike izučava se u temeljnom studiju na KBF-u Sveučilišta u Zagrebu

prvenstveno dubokim promjenama koje su se, polazeći otprilike od godine 1970., u Europi i šire u svijetu dogodile na području školskoga vjeronauka u odnosu na župnu katehezu. Naime, već je općepoznata i prihvaćena činjenica da nije više moguće slijediti prijašnju izjednačenost između školskoga vjeronauka i crkvene/župne kateheze, odnosno *katehetike* i *religiozne pedagogije* (*Religionspädagogik*). Istina, religijska školska pedagogija ne nestaje iz okvira katehetskih istraživanja, ali se isto tako utvrđuje da ona sve više zauzima sekundarno mjesto. Štoviše, postoji prema nekim naznakama i takva tendencija da se neki oblici religijske pedagogije više ne referiraju na *utemeljiteljske* izvore sadržaja religioznog odgoja i kateheze, odnosno na katoličku i evangeličku teologiju, nego na religijske studije (*religious studies*), tako da se u tome naslućuju počeci izlaženja religijske pedagogije iz okvira teološko-katehetskih istraživanja.³ Po svemu sudeći, taj proces ide prema tome da područje istraživanja koja se odnose na *školsku religijsku pedagogiju* ne bi više ulazilo u područje katehetskih istraživanja. Zato je velika odgovornost katedrâ na hrvatskim filozofsko-teološkim fakultetima da *promjene* koje se u njihovoj struci događaju u Europi i šire, budno prate te, uzimajući u obzir specifičnu hrvatsku situaciju u komparativnom pristupu, razvijaju konzistentne postavke za znanstveno-nastavni razvoj ove struke u Hrvatskoj.⁴ Težište diskursa u ovom članku stavlja se na katehetska istraživanja koja se bave prvotnom zadaćom *preda(va)nje vjere* u formaciji novih generacija kršćana. Uz uvodne napomene i zaključak, izlaganje je strukturirano u sedam točaka s ciljem da se *verificira* znanstveno-nastavna teološka grana religijske pedagogije i katehetike.

(usp. Alojzije Hobljaj, *Povijest kateheze i katehetike. Predavanja/nastavni tekstovi*, KBF Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2010./2011.).

- ³ Proces ima svoju uzročno-posljedičnu vezu, s početkom u drugoj polovici 20. st., čija je intencija školski vjeronauk profilirati u *nadkonfesionalni status*, koji je u zadnje vrijeme poprimio i izrazitu europsku političku konotaciju. Ima dovoljno razloga da se u uspješnost takvog modela sumnja u samim počecima (usp. Alojzije Hobljaj, *Predloženi novi predmet religijske kulture u usporedbi s europskim poučavanjem o religijama i vjerovanjima*, u: *Katehetski glasnik* 7 (2009) 1, 61-76.
- ⁴ U *metonimijskom* smislu katedra je nastavno-znanstvena jedinica, skup predavača, jednog ili više srodnih predmeta na KBF-u; povijesni pregled utemeljenja katedrâ vidi u tekstu: 7. 4. *Katehetika i teološki fakulteti*...

1. SUVREMENI PRISTUP RELIGIOZNOJ/RELIGIJSKOJ PEDAGOGIJI I KATEHEZI/KATEHETICI

1.1. *Potrebno je odrediti granice katehetskih istraživanja*

Prvotni je zadatak *fundamentalne katehetike* odrediti granice katehetskih istraživanja. Naime, u prošlosti se to u velikoj mjeri propuštalo i tek se je u novije vrijeme, zahvaljujući upravo fundamentalnoj katehatici, religijska pedagogija i katehetika profilirala kao jedna od grana teologije.⁵ Za studente filozofsko-teološkoga studija koji se nalaze u temeljnoj izobrazbi, a posebice one studente koji tu struku žele specijalizirati u domovini Hrvatskoj⁶ ili na nekom drugom crkvenom fakultetu u Europi ili šire u svijetu, važno je da imaju jasno poimanje onog dijela filozofsko-teološkoga polja koji toj grani teologije pripada. S relativnim zadovoljstvom može se istaknuti da je to na hrvatskim crkvenim fakultetima i visokim učilištima, zahvaljujući *fundamentalnoj katehatici* kao znanstveno-nastavnom predmetu, u zadnje vrijeme dobro usmjereno.⁷ U okviru toga sveučilišnog predmeta izlaže se skica temeljnog pristupa religijske pedagogije i katehetike, s ciljem da se koncipira identitet kateheze.

---

⁵ U sklopu inovacije nastavnoga plana i programa na KBF-u 1996., a posebice implementacijom *bolonjskoga procesa*, obnovila se i *Katedra religiozne pedagogije i katehetike*; u toj obnovi fundamentalna katehetika ima prioritarno mjesto; puno je tome pridonio i studij katehetike na Katehetskom institutu KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, vidi u: 7. 4.

⁶ Unutar VI. Specijalizacije u pastoralnoj teologiji (usp. Katolički bogoslovni fakultet, *Poslijediplomski studijski program licencijata i doktorata u području humanističkih znanosti i teološke znanosti*, Zagreb, 2007., 66-71.).

⁷ U okviru "bolonjskoga procesa" odnosno implementacijom "Europskog sustava prenošenja bodova" (ECTS) na KBF-u Sveučilišta u Zagrebu napravilo se tzv. "okrupnjavanje" predmeta unutar pojedinih katedrâ. Na *Katedri religiozne pedagogije i katehetike* "okrupnila" su se dva predmeta (*Temeljna pitanja religiozne pedagogije i kateheze*, i *Osnove didaktike i metodike religiozne pedagogije i kateheze*) u jedan predmet s novim nazivom - *Fundamentalna katehetika* (usp. Alojzije Hobljaj, *Europski sustav prijenosa bodova. Vodič za uvođenje iz I. u II. fazu rada. Ususret 2010.*, Zagreb, 2002., 113 ss.) koji je prvi put uveden ak. god. 2004./2005. (usp. Katolički bogoslovni fakultet, *Red predavanja Zagreb*, 2004., 55; 181). Na Područnom studiju u Rijeci KBF-a Sveučilišta u Zagrebu napisana su i prva skripta za studente za taj predmet (v. Milan Šimunović, *Fundamentalna katehetika*, Rijeka, 2006).

1.2. U znaku zaokreta od katekizma katehezi - prevladan katekizamski pristup 20. stoljeća

Međutim, ne smije se zaboraviti vrijeme koje je prethodilo suvremenom pristupu katehezi i katehatici. Vrijeme 20. st. pretežito, a i stoljeća koja su mu prethodila, bilo je u znaku katekizma. Zbog toga suvremena katehetika sa svojim teorijskim promišljanjem i znanstvenim istraživanjima već desetljećima nastoji prevladati osiromašeno, štoviše, iskrivljeno, poimanje kateheze, koje isto tako generira iskrivljenu percepciju katehetike. Naime, katehezu/vjeronauk se po duboko uvriježenom mentalitetu još uvijek u velikoj mjeri povezuje s katekizmom kao knjigom, odnosno udžbenikom za tumačenje ili poučavanje u kršćanskom nauku, čiji su pretežiti naslovnici djeca. U tom kontekstu katehetika kao termin kod neupućenih veoma često asocira isključivo na umijeće poučavanja u katekizmu.⁸ Po takvom bi se poimanju katehetika kao grana u teološkom polju svodila na neku didaktičku specijalizaciju ili, još nepovoljnije, na recepturu u funkciji popularizacije sustavne teologije. U tome bi trebalo nalaziti objašnjenje zašto poneki sustavni teolog katehetiku još uvijek ne smatra ravnopravnom teološkom granom unutar znanstvenog polja teologije.⁹ No unatoč istaknutom problemu, može se s velikom vjerojatnošću zaključiti da se koncepcija suženog poimanja kateheze/katehetike uglavnom prevladava zahvaljujući i nadahnuću na povijesnim saznanjima, posebice iz novozavjetne i kršćanske starine.¹⁰ Zato je u suvremenosti u koncepciji kateheze i katehiziranja došlo do zaokreta pod lapidarnom formulacijom: od katekizma katehezi.¹¹

⁸ "Katehitički oblik razgovora nastao je (...) kao način učenja crkvenih dogmi iz katekizma (...). Ta negativna pojava dominacije katehitičkog oblika razgovora dobila je po njemu naziv – katekiziranje. (...) Takvo katekiziranje djeluje veoma zamorno, neugodno, stvara se nepovoljna atmosfera za nastavni rad." (Vladimir Poljak, *Didaktika*, 41984., 101-102; 105.

⁹ Usp. Milan Šimunović, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve. Identitet i perspektive hrvatske pokoncijske kateheze i katehetike. U obliku bilance*, KS, Zagreb, 2011., 637-649.

¹⁰ *Skicu novozavjetnog i ranokršćanskog istraživanja* vidi u: 7.9.

¹¹ Sažetu kritiku mentaliteta kateheze po katekizmu, vidi: Emilio Alberich, *Crkvena kateheza. Rasprava o fundamentalnoj katehatici*, Zagreb, 1999., 10-12.

2. UVIJEK AKTUALNO OSNOVNO PITANJE: KAKO SE DANAS POSTAJE KRŠĆANIN?

Od prvih početaka života i rada Crkve to pitanje ne prestaje biti aktualno. Razlika je u različitim epohama samo u njegovu intenzitetu. U suvremenoj Crkvi ono postaje sve aktualnije, tako da dodiruje i sva druga pitanja, kako u katehezi tako i katehatici. Suvremena aktualnost pitanja – *kako se danas postaje kršćanin* – sve se više verificira promišljanjem u fundamentalnoj katehatici, u okviru pitanja o identitetu kateheze. U traganju za odgovorom na to pitanje danas se logički uzimaju u obzir i rezultati humanističkih znanosti, posebice u pitanju *dinamizma vjere*.¹² Naime, vjera u koju se katekumen/katehizand katehezom uvodi, odnosno cjeloživotno formira, nalazi se u dinamičnom stanju početka rasta i sazrijevanja; riječ je o *integraciji* vjere kao Božjeg nezasluzenog dara u dinamiku rasta, razvoja i sazrijevanja ljudskoga bića.

Zadatak je katehetike taj *dinamizam vjere* pratiti na način da objedinjuje različite ali komplementarne modele kršćanske inicijacije, *katekumenski* i *socijalizacijski*,¹³ koje valja prosuđivati po teološkim i antropološkim kriterijima. Prema spomenutim kriterijima, *dinamizam vjere* se, zatim, promatra u perspektivi razvojnih dobi u duhovno-kulturnom kontinuitetu i u odnosu na njegov cilj koji se po strukturi *stava* nalazi u *zrelosti vjere* koja treba profilirati model suvremenoga kršćanina. Što znači biti odrastao u vjeri danas u potrazi za novim modelom vjernika, nastoji s težištem na hrvatsku situaciju odgovoriti A. Th. Filipović.¹⁴

Iako se ne želi obezvrijediti uloga *katekizma*, pravo problemsko pitanje koje je uvijek zaokupljalo svaku epohu nije ni katekizam ni katehetska metodika, odnosno didaktika po kojoj ostvaruje poučavanje u *katekizmu*. Temeljna zadaća koja se nalazi u naravi Crkve jest naviještanje Isusa Krista, u kojem se pojedinac i zajednica pozivaju da *postanu* kršćanskima.

---

¹² U *memoriji* Crkve postoje različita iskustva, odnosno odgovori na to pitanje. Jedan od najviše citiranih odgovora nalazi se u Tertulijanovu spisu *Apologeticum* (18,4): *Fiunt, non nascuntur christiani* (usp. Alojzije Hobljaj, *Dva Tertulijanova načela u katekumenskom pastoralu*, u: Bogoslovska smotra 58 (1988) 4, 80-90.

¹³ Alojzije Hobljaj/Milan Šimunović, *Crkvena kateheza, Predavanja/nastavni tekstovi*, KBF Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007., 26-28. Inače veliki doprinos tome dala su suvremena psiho-sociološka istraživanja koja na deskriptivnoj razini i teorijski i praktično osvjetljaju ovo pitanje.

¹⁴ Usp. Ana Thea Filipović, *U službi zrelosti vjere i rasta osoba. Katehetska i religijskopedagoška promišljanja u suvremenom kontekstu*, Zagreb, 2011.

Perspektiva *dinamizma vjere* upućuje na ono što je daleko iznad mentaliteta koji se je tijekom stoljeća stvarao *katekizmom*. Odgovor na pitanje kako danas formirati kršćane, povezan je, s jedne strane, s određenim brojem strukturalnih aspekata koji uvijek ostaju na snazi u svakoj epohi kršćanske povijesti, i, s druge strane, s pozornošću da se uzimaju u obzir povijesne i kulturalne promjene, ukoliko se radi o osobama koje žive u promijenjenim okolnostima i kulturama.

Radno područje katehetike koje se odnosi na *formaciju nove generacije kršćana*, obuhvaća dakle sva pitanja i postupke koji ulaze u *proces postajanja kršćaninom*. Sažeti opis tog područja nalazi se u *spekttru zadataka* u kojem se polazi od osnovnih aspekata i usmjerava prema onim obilježjima *vjere* koja karakteriziraju njezinu zrelost u *vjerovanju, mišljenju i življenju* prema evanđelju Isusa Krista.¹⁵ U toj perspektivi *katekizam* može još imati svoje mjesto, ali zasigurno on više ne odgovara svim potrebama niti je na prvome mjestu. Tako *katekizam* postaje sredstvo za dobru usmenu pouku i za formiranje istinskoga kršćanina. Ti procesi obuhvaćaju također kršćansku sakramentalnu inicijaciju i *mistagošku* katehezu koja slijedi u svojim različitim dimenzijama.

3. KATEHEZA/KATEHETIKA I EVANGELIZACIJA SUVREMENOG SVIJETA

Riječ je o *zaokretu* koji je već dugo vremena u procesu sa sve očitijim posljedicama da se nekoć *kršćansko društvo* kao takvo sve više umanjuje. U najnovije vrijeme to se i službeno očitovalo u uspostavi *Papinskoga vijeća za promicanje nove evangelizacije Apostolskim pismom u obliku Motu proprio – Ubicumque et semper*.¹⁶ Kako je iz samoga podnaslova razvidno, danas dolazi do izražaja još jedna druga važna činjenica koja stavlja u pitanje koncepciju katehezu/katehetiku po *katekizmu* koja se vjekovima stvarala i primila u nasljeđe iz 20. st. Po toj koncepciji kateheza/katehetika bila je prvenstveno koncipirana za krštene koji dolaze iz kršćanskih obitelji i za one koji su vezani uz kršćansku tradiciju i kršćanske zajednice. Drugim riječima, radilo se o katehezi/katehatici koja funkcioniše u *kršćanskoj društvu*. U takvom tipu

¹⁵ Vidi: 4.1. *Spektar zadataka suvremenog katehetskog istraživanja*.

¹⁶ Usp. November 5, 2010 by admin Filed under Uncategorized Leave a comment /<http://www.paxtibi.net/?p=1583/>.

društva nalazio se niz čimbenika koji su odlučivali o prenošenju vjere i o postajanju svjesnim i praktičnim kršćaninom. Ti *čimbenici* djelovali su sami po sebi, kako kod roditelja i obitelji, tako i u župi u liturgijskoj godini, u društvenom okruženju sa životnom kršćanskom klimom. No valja priznati da je, po spomenutoj koncepciji, svijest kod pojedinaca o kršćanskom identitetu već odavno bila na prilično niskoj razini. Dok su spomenuti i drugi slični čimbenici dobro funkcionirali i uglavnom osiguravali *pred(av)anje* kršćanske vjere, nije se govorilo o nekim katehetskim teorijskim promišljanjima. Umjesto toga dugo vremena postojalo je uvjerenje da bi *katekizam* i *katekizamska metoda* bili dovoljni za proces postajanja kršćaninom. Danas se takav pristup čini iluzornim, da Crkva živi i djeluje u svijetu koji bi, govoreći općenito, bio *kršćanski*. Najbolji pokazatelj za to je činjenica da su spontani mehanizmi za *pred(av)anje* vjere oslabjeli ili su posve nestali. Zbog toga je potrebno slijediti takvu osmišljenu i organiziranu katehetsku praksu u društvu koja se u kršćanskom i crkvenom smislu sve više umanjuje. Radi se o procesu koji su sociolozi religije nazvali fenomenom *dekristijanizacije* i *umanjivanja crkvenosti*. Posljedica toga je društvo koje postaje u manjoj mjeri *kršćansko* ili uopće više nije *kršćansko društvo*. U takvom društveno-kulturalnom okruženju nameće se potreba za zauzetijom osobnom odlukom o *biti-kršćanin*, jer cijele generacije krštenih ostaju praktično bez solidne i konzistentne kršćanske kateheze.¹⁷

Postavlja se logičko pitanje o situaciji hrvatske kateheze, čiju procjenu donose i inozemni specijalizirani stručnjaci.¹⁸ Isto tako, nezaobilazno djelo u istraživanju hrvatske kateheze jest djelo domaćega stručnjaka M. Šimunovića.¹⁹ Slijedi vrlo važan zaključak o tome da sve više raste svijest, posebice među kateheticarima i katehetama, da je kateheza *tipični oblik* djelovanja koji pripada Crkvi i da je upravo to ono što također stubokom određuje

---

¹⁷ Usp. Michael N. Eberz, *Kirche im Gegenwind. Zum Umbruch der religiösen Landschaft*, Freiburg-Basel-Wien, 1997. Iako knjiga nosi metaforički i naslov i podnaslov (*Crkva na vjetru suprotnoga smjera. Korjenita promjena religioznog krajolika*), u njoj se znanstveno empirijski fundirano istražuje suvremeni fenomen crkvenog i religijskog umanjivanja.

¹⁸ Usp. Franc Zorec, *Pedeset godina župne kateheze u Sloveniji (1953-2003), njezina srednjoeuropska primjerenost i smjernice za daljnji razvoj*, Doktorska disertacija, Ljubljana, 2010., 138-150. Autor je uz Njemačku i Italiju za komparaciju u svojem istraživanju bilance slovenske kateheze izabrao i Hrvatsku. Zanimljivo je spomenuti kako mladi inozemni stručnjak pozitivno prosuđuje hrvatsku katehezu.

¹⁹ Usp. Milan Šimunović, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve...*, nav. dj.

područje katehetskog istraživanja. Zato valja prije svega postaviti pitanje: gdje se smješta kateheza u općem okviru djelovanja Crkve.

4. KATEHEZA – PRVOTNO POSLANJE CRKVE

Da je kateheza *središnja* i *prvotna* služba crkvenoga djelovanja, potvrđuje i povijesna činjenica, jer je ona stara kao i Crkva. Promišljajući o eklezijalnoj dimenziji kateheze/katehetike kao o jednoj od njezinih identitetskih obilježja, u fundamentalnoj katehatici dolazi do izražaja dinamični i recipročni odnos između Crkve i kateheze: u svakom vremenu i društvu kateheza gradi Crkvu kao što Crkva stvara katehezu. U novozavjetnom utemeljiteljskom iskustvu crkvenoga kršćanstva evidentna je činjenica da se *zavičajno* mjesto kateheze primarno nalazi u poslanju Crkve.²⁰ Kateheza, dakle, u bitnom smislu dijeli brigu za prenošenje evanđelja na način da formira nove naraštaje kršćanskih vjernika. Zato se je u crkvenoj praksi već polovicom 2. st. organizirao krsni katekumenat, što znači: onaj koji je prihvatio poziv evanđelja i učinio prvi korak na putu *vjere obraćenja* jedinome pravom Bogu i počeo prakticirati inicijalnu vjeru, zahvaljujući pastoralno-katehetskoj kvaliteti organiziranoga krsnog katekumena, napredovao je prema njezinoj *zrelosti*. Zato je katekumenat bio primjerena organizacija, koja je svojim uvjetima osiguravala ono što je bilo potrebno (posebice vrijeme i organizacijska kvaliteta) da se *vjera obraćenja* profilira prema *zrelosti u vjeri*. Taj proces se je odvijao u katekumenskom *integracijskom sustavu* utemeljenom na nekoliko bitnih elemenata ili dimenzija: *evangelizacijsko-katehetsko naviještanje; liturgijsko-sakramentalno slavljenje; vjerničko-kršćansko vježbanje života; crkvena zajednica/zajedništvo*.²¹

Da bi katekumenski proces mogao postići svoj cilj, vodi se računa i o vremenskoj protežnici, jer bez nje se bitne dimenzije kršćanske inicijacije ne bi mogle sustavno povezivati i harmonizirati. Da se spomenute dimenzije moraju međusobno

²⁰ Radi se o *posluživanju Riječi* (usp. Dj 6,4) s ciljem *vjere obraćenja* jedinom pravom Bogu i vjere u Isusa Krista (usp. Alojzije Hobljaj, *Prezbiterov identitet i katehetski ministar*, u: Bogoslovska smotra, 80 (2010) 3, 737 ss.).

²¹ Tako se već više od 30 godina sve intenzivnije govori o "krsnom katekumenatu kao modelu svake kateheze" (usp. Alojzije Hobljaj, *Krsni katekumenat. Model svake kateheze. Predavanja/nastavni tekstovi*, KBF Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2010./2011.).

povezivati, proizlazi prije svega iz potrebe katekumena kao ljudske osobe. Naime, (samo) na taj način katekumen može svojim slobodnim izborom i primjereno zrelo sudjelovati u vjeri kršćanskoga života. Spomenuti proces, dakle, ima svoju unutarnju i vanjsku strukturu, s prepoznatljivim razvojnim fazama.²² Kateheza, dakle, ulazi u *središnju* i *prvenstvenu* službu Crkve, ukoliko je nezaobilazni i strukturalni aspekt u procesu kojim se *postaje kršćanin*; kako se to izrijeком ističe u utemeljiteljskom novozavjetnom eklezijalnom iskustvu, "nije pravo da mi napustimo riječ Božju da bismo služili kod stolova" (Dj 6,2). Ovime je kateheza finalizirana misijskoj službi Crkve. Kateheza nije dakle ni u kojem slučaju identificirana s kršćanskim društvom u kojem su (gotovo) svi kršteni kao djeca. Naprotiv, kateheza je najprije prisutna posvuda gdje je naviješteno evanđelje za obraćenje i vjeru u Isusa Krista. Takva koncepcija kateheze već je odavno prepoznata u različitim biblijskim i patrističkim studijima. Zahvaljujući tome, ona je konačno prepoznata i u novom općem dokumentu: kateheza je prije svega osnovna, temeljna pouka kao osnovni dio naviještanja evanđelja nekršćanima, koje se tumači u katehezi.²³ Pa i kršćanska inicijacija onih koji su već kršteni trebala bi se nadahnjivati na toj razvojnoj katekumenskoj liniji.²⁴

---

²² Katekumen ostvaruje temeljno *naukovanje* u pratnji osoba koje daju potrebnu usmenu kristocentričnu pouku, i o načinu vjerovanja i življenja po evanđelju; - samo poslije pozitivnoga ishoda toga procesa *kršćanskoga naukovanja*, katekumen se uključuje u kršćansku inicijaciju u Isusa Krista po krštenju, potvrdi i euharistijskom sudjelovanju; - potom je uslijedila katehetska dopunska dimenzija koja je općenito označena kao *mistagoška kateheza*, čiji je cilj bio osposobiti novokrštene za komuniciranje s liturgijskim simbolima i za život u sakramentalnoj duhovnosti, uvesti ih u konkretni život kršćanske zajednice, skrenuti pozornost na evandeosko svjedočenje i na *pred(av)nje* vjere.

²³ Usp. Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, Zagreb, 2000.

²⁴ Usp. isto, 90-91. *Kontekstualizirajući se* (ponovno) u okvir evangelizacije, kateheza se artikulira u tri vrste:

- *prvi navještaj* cilja na *vjeru obraćenja* kojom se ulazi u katekumenat s organiziranom katehezom u specifičnom smislu, štoviše katekumenska kateheza je *paradigma* za druge oblike i načine kateheze;
- *kateheza kršćanske inicijacije* krštenih koja teži k osviještenoj živoj vjeri, što se prepoznaje po osobnoj odluci za izbor življenja po evanđelju i odlučnom izboru Evanđelja; ta kateheza bi se načelno trebala nadahnjivati na *krsnom katekumenatu* kao *uzorku svake kateheze*;
- *permanentna kateheza* osoba i zajednica, koja produbljuje primljenu vjeru i osposobljava se za kršćansko življenje usred uvijek novih problema i kriza koji se postavljaju kršćanima.

4.1. Spektar zadataka suvremenoga katehetskog istraživanja

Skicirani spektar zadataka ima zajedničko ishodište u gore spomenutom *dinamizmu vjere*. Riječ je o tzv. *bipolarnosti* koja se nalazi između općeg pristajanja kao *temeljne opcije* kojom se u osobnom smislu rađa *vjera obraćenja*, i daljnjeg produbljivanja vjerničkoga života kojom se *vjera obraćenja* strukturira u *vjeru stava (znanje-osjećaji-djelovanje)*. Ta bipolarnost može se iskazati kao proces koji se događa između pouzdane vjere (*credere Deo-fides qua creditur*) i sadržajne objektivne sastavnice (*credere Deum-fides quae creditur*), između *egzistencijalne* i *doktrinarne vjere*. Radi preciznije izražajnosti, skica spektra zadataka iskazuje se na *tematskoj* i *sadržajno opisnoj* razini:

ZADACI		
Br.	Tematska razina	Sadržajno opisna razina
1	<i>Priprema za kršćanski navještaj i propovijedanje Evanđelja.</i>	Istraživanje procesâ kojima se pomaže (pre) disponirati, pripremati i osposobljavati pojedinca za slušanje kršćanskog navještaja.
2	<i>Autentičnost i vjerodostojnost poruke Isusa Krista.</i>	Istraživanje načina na koji predstavljati autentičnu i vjerodostojnu poruku evanđelja i ispravno stjecati (sa)znanja, da bude riječ koju sâm Bog upućuje konkretnoj osobi tražeći od nje da na poziv pozitivno odgovori.
3	<i>Osobna vjera obraćenja kao temeljno opredjeljenje pojedinca kojim (pre)uređuje i (pre)usmjerava svoj život.</i>	Teološko-antropološko istraživanje procesa koji traže vjeru obraćenja jedinom i istinitom Bogu; onoga koji sluša navještaj, poziva da se u punoj slobodi opredijeli (<i>optio fundamentalis</i>) za kršćanski život s konkretnim ciljem da odredi, uredi i usmjeri osobni život po vjeri obraćenja.
4	<i>Osobni izbor vjere u Isusa Krista.</i>	Kristološko-katehetsko istraživanje osobnog izbora vjere u Isusa Krista, Sina Božjega, koji je ljudsko lice Božjega milosrđa, te poziva svakoga čovjeka da živi u njegovom kraljevstvu života vječnoga.
5	<i>Povijesno-spasenjsko i kristocentrično utemeljenje vjere obraćenja i vjere u sazrijevanju.</i>	Biblijsko-narativno istraživanje kristocentrično usmjerene povijesti spasenja (osoba i djelo Isusa Krista) s osobnim pozivom na vjeru obraćenja i sukcesivni proces sazrijevanja u vjeri.

6	<i>Temeljna kršćanska formacija.</i>	Teološko-katehetsko istraživanje procesa u temeljnoj formaciji kršćanske inicijacije usmjerene na dva modela: katekumenat i inicijacija krštenih u ranom djetinjstvu.
7	<i>Sakramentalna inicijacija.</i>	Teološko-katehetsko istraživanje procesa katehetske pripreme za sakramente kršćanske inicijacije.
8	<i>Mistagoška kateheza.</i>	Teološko-katehetsko istraživanje mistagoških procesa: u liturgijskoj katehezi sakramenata i simbola; u temeljnoj duhovnosti kršćanskog života utemeljen na sakramentima kršćanske inicijacije; u konkretnom uključivanju u kršćansku zajednicu; u evanđeosko svjedočenje i preda(va)nje vjere.
9	<i>Svagdanje ljudske teme u svjetlu Evanđelja: pružanje pomoći vjernicima u novim kulturalnim, moralnim i vjerskim izazovima.</i>	Katehetsko-pastoralno istraživanje i praćenje problemskih pitanja u ljudskom životu koja također zauzimaju središnje mjesto u evanđeoskom govoru, čime se pruža potpora kršćanima s poljuljanom ili izgubljenom orijentacijom u novim kulturalnim i moralnim problemima i izazovima koji dovode u pitanje uvjerenja kršćanske vjere.
10	<i>Povijest katehetike i njezina aktualizacija.</i>	Povijesna istraživanja katehetske crkvene tradicije: učiti od kritičko povijesnog (sa) znanja za budućnost vjere u suvremenom svijetu
11	<i>Kateheza životnih dobi.</i>	Teološko-katehetska istraživanja <i>integracijskih</i> procesa u duhovno-kulturnom kontinuitetu prema zrelosti vjere u Isusa Krista; <i>integracija</i> , u teološkom smislu, milosti vjere i, u psiho-pedagoškom, rast, razvoj i sazrijevanja ljudske osobe od začeca do konca života.
12	<i>Školski vjeronauk.</i>	Teološko-katehetska istraživanja školskog (konfesionalnog) vjeronauka kao posebno služenje mladim naraštajima u odgojno-obrazovnom procesu, u razlikovnim i dodirnim točkama sa župnom katehezom.
13	<i>Izrada teoloških kriterija za interdisciplinarno katehetsko ostvarivanje kateheze.</i>	Izrada uravnoteženih teoloških znanstvenih kriterija za interdisciplinarnu suradnju s humanističkim znanostima u zadatku formacije novih generacija kršćana.

5. PRAKSA PRETHODI ZNANSTVENOJ REFLEKSIJI

Praktično zanimanje za formaciju budućih kršćana postoji od početka Crkve. Po kojim kriterijima? Ne može se reći da su apostoli, evanđelisti i katehisti u početcima djelovali isključivo subjektivno ili bez nekih kriterija, jer su potjecali iz čvrsto prokušane židovske tradicije poučavanja i formacije mlade generacije vjernika. *Židovska pedagogija* ostavila je snažan trag u katehiziranju, o čemu svjedoče novozavjetni spisi. Pritom treba uzeti u obzir da je od početka postojala svijest o bitnoj razlici u odnosu na hebrejsku tradiciju; zato su u novoj (kršćanskoj) poruci prepoznatljive stanovite sheme židovskog inicijacijskog procesa.²⁵ U tom smislu potrebno je istraživati povijest kateheze i katehetike i uvažavati njezine rezultate.²⁶ No valja primijetiti da je nastojanje za što kvalitetnije znanstveno utemeljenje katehetike prepoznatljivo došlo do izražaja tek početkom *katehetskog pokreta* (koncem 19. st.), kada počinje katehetsko izdavaštvo i pojava stručnih časopisa.²⁷ Značajna je činjenica da se početkom 20. st. u procesu znanstvenog profiliranja u religiozno-pedagošku i katehetsku struku integriraju elementi koji potječu iz *profane* pedagogije.²⁸ U tom smislu Hrvatska je bila na razini europskog (i svjetskog) katehetskog pokreta.²⁹ Samo u relativno novije vrijeme katehetsko promišljanje o katehetskoj *zbiljnosti* uspjelo se profilirati s

²⁵ Usp. Francesco Gioia, *La comunità di Qumrân. Proposte educative*, Roma, 1974.; Marcel Simon/André Benoit, *Le Judaïsme et le christianisme antique d'Antiochus Epiphane à Constantin*, Paris, 1968.

²⁶ Vidi: 7.4.

²⁷ Za takve publikacije (kojih ima i u Hrvatskoj) često nije lako prosuditi da li se radi o popularnoj literaturi ili o znanstvenom istraživanju. Pojavljuju se neki značajni časopisi koji su preko jednog stoljeća, npr. *Katechetische Blätter / Katehetski listovi* (od 1876. =134. g.); *Katolički katehist* (od 1876. =134 g.); *Christlich-pädagogische Blätter / Pedagoško-kršćanski listovi* (od 1878. = 132 g.). *Kršćanska škola u Hrvatskoj* itd.

²⁸ Usp. A. Hoblaj, *Katehetska pokoncilaska kretanja*, u: Bogoslovska smotra 70 (2000) 3-4, 585-616.

²⁹ Usp. O. Pavišić, *Konačna pobjeda psihološke metode*, Zagreb, 1909. Riječ je o referatu koji je autor, u okviru trodnevnog katehetskog sastanka svećenika provincije Lazio, održao na temu: *O potrebi metodike za katekizam*. Sveti Otac (Pio X.) sastanku je udijelio poseban blagoslov. Referat je objavljen u znanstvenoj reviji *La Civiltà Cattolica* (1909). Ferdo Heffler je referat preveo, napisao uvod za hrvatsko izdanje, u posebnoj brošuri koju treba povezati s njegovom knjigom (Ferdo, Heffler, *Metodika religijske nastave i odgoja za učiteljske škole*, Zagreb, ³1931.) i cjelokupnim katehetskim pokretom u Hrvatskoj.

prepoznatljivom znanstvenom konotacijom. Tome su svakako pridonijele humanističke znanosti, kao i istraživanja s empiričkom metodom na području društvenih znanosti. Tako se danas može govoriti o doprinosu humanističkih znanosti s empirijskom društvenom metodom verifikaciji katehetike i afirmaciji kateheze. Time se nije promijenila perspektiva unaprjeđivanja kvalitete katehetske službe kao crkvene prakse koja je stara kao i Crkva sâma, neovisno o svakom znanstvenom interesu. Danas je katehetika nedvojbeno sveučilišna disciplina, te se mora kao nastavna aktivnost temeljiti na znanstvenom istraživanju.

6. KATEHETIKA U ZNAKU ZNANSTVENOG ISTRAŽIVANJA

U skiciranom *spektu zadataka* suvremenih istraživanja katehétiku kao crkvenu disciplinu ne može zamijeniti nijedna druga znanost. Ona je u velikoj mjeri *zavisna*, jer se oslanja na druge teološke grane, posebice na biblijske, dogmatsku i moralnu teologiju, kao i na humanističke znanosti, te na tzv. operativne odgojne znanosti, posebice kada se radi o školskom vjeronauku.³⁰ Riječ je prije svega o školskoj pedagogiji koja se bavi teorijom nastavnoga plana i programa ili teorijom *kurikula*,³¹ te didaktikom i metodikom nastavnoga procesa, medijima, itd. Ovom prilikom neka budu spomenuti samo neki zadatci vlastiti za katehétiku, kojima, u sadašnjem trenutku, na vidjelo izlaze četiri najrelevantnija zadatka.

6.1. Sustavno i kritičko usmjeravanje područja religijske pedagogije i katehetike

Radi se prije svega o permanentnom sustavnom propitivanju cjelokupne religijske pedagogije i katehetske prakse. Promišljanje se ne ograničuje samo na onu katehetsku praksu koja zbiljski postoji, nego se obuhvaćaju i sustavna promišljanja relevantnih teologa katehétičara.³²

---

³⁰ Usp. Carlo Nani, *Odgojne znanosti*, u: Marko Pranjčić (pr.), *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, Zagreb, 1991., 649-653.

³¹ Usp. Alojzije Hobljaj, *Program*, u: Valentina Mandarić, Alojzije Hobljaj, Ružica Razum, *Vjeronauk izazov Crkvi i društvu*, Zagreb, 2011.

³² Važno je napomenuti da u toj vrsti istraživanja ima i trenutaka polemičkih tonova među katehétičarima.

6.2. Analiza postojećeg stanja i stvaranje primjerenih uporišnih okvira za radne predloške

Na katehatici je, prije svega, velik i složen zadatak da provodi analize postojeće pastoralno-katehetske situacije i, primjereno potrebama, kreira *uporišne okvire* za radne predloške. Rezultati takvih katehetskih istraživanja na temeljnoj razini obrađuju se u znanstveno-nastavnom predmetu *fundamentalne katehetike*, a djelomično i u predmetu *specijalne katehetike*, u kojemu se obrađuje kateheza po životnoj dobi.³³ Radi se o složenom zadatku kojim se vodi računa o katehizandu, kojeg se promatra u redu *naravi* i *nadnaravi*; u tom zadatku posebice dolazi do izražaja *integracija* teoloških i odgojnih znanosti.³⁴ Izrada *uporišnih okvira* za različite kategorije osoba i za različite postojeće vjerske situacije složen je zadatak jer su u igri brojne varijable. Tipičan primjer za to je aktualna situacija kateheze za mlade: *preadolescenti, adolescenti* i *mladi u užem smislu*. S toga motrišta katehetika se nužno predstavlja kao sustavna i znanstvena metodologija katehetske prakse, kao organizirano i utemeljeno promišljanje o praksi crkvene kateheze, s ciljem da ju se produbi, interpretira i usmjeri.³⁵ Valja podsjetiti da je u Hrvatskoj pitanje sustavnog i kritičkog usmjeravanja katehetske analize postojećeg stanja dolazilo do izražaja u stvaranju nacionalnog dokumenta *Radosno naviještanje evanđelja* (1983.) i u "temeljnim polazištima" nastavnih planova i programa za osnovne i srednje škole kao i za župnu katehezu.³⁶

6.3. Katehetsko-komunikacijski i praktični modeli

Katehetsko istraživanje, polazeći od *uporišnih okvira*, nastoji trajno animirati izradu nacрта modela za praktični rad u različitim

³³ Usp. Katolički bogoslovni fakultet, *Red predavanja* 2011./2012, Zagreb, 31; 32; 146.

³⁴ *Integracija* posebice dolazi do izražaja u katehetsko-komunikacijskim pristupima koji su u hrvatskim istraživanjima po svojoj kvaliteti prepoznatljivi (usp. Alojzije Hobljaj, *Osnove didaktike i metodike religioznog odgoja i kateheze. Predavanja/nastavni tekstovi za studente*, KBF Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007).

³⁵ Usp. Emilio. Alberich, *Kateheza danas. Priručnik fundamentalne katehetike*, Zagreb, 2002., 11-21.

³⁶ Usp. "temeljna polazišta" u nastavnim planovima i programima, npr. Hrvatska biskupska konferencija, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, Zagreb, 2003., 1-39.; Hrvatska biskupska konferencija, *Plan i program katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole*, Zagreb, 2009., na: www.nku.hr/dokumenti/indexhtml.

sektorima kateheze i religioznog odgoja.³⁷ Ti modeli su zapravo *transpozicija* općih načela u praksu. Radi se o načelima koja se primjenjuju uz pomoć različitih humanističkih znanosti. Istodobno, katehetsko istraživanje nastoji analizirati i kritički procjenjivati modele koji se primjenjuju u praksi; ono također na znanstvenoj razini nadzire komunikacijsko-metodičko eksperimentiranje u praksi. Tijekom temeljnoga filozofsko-teološkoga studija, u predmetima na hrvatskim katedrama religiozne pedagogije i katehetike valjalo bi pomnijivo proučavati metodološke postupke kojima se odlučuje u ocjenjivanju postojećih operativnih modela, i temeljem kojih se izrađuju novi praktični modeli.³⁸

6.4. Empirijska istraživanja u okviru katehetike

Riječ je o znanstvenim istraživanjima “na licu mjesta”. Ona se fokusiraju na naslovnike vjeronauka u njihovim “mjestima”, kao što je škola i drugi prostori života. Treba podsjetiti da empirijska istraživanja slijede kvantitativnu i kvalitativnu metodu,³⁹ koje bi radi bolje učinkovitosti trebalo slijediti komplementarno. Uključivanje empirijskih istraživanja posebno se odnosi na područje školskog vjeronauka. Za te zadatke potrebne su specijalizirane osobe i ustanove. Zato se takva istraživanja u pravilu povjeravaju specijaliziranim istraživačima u katehatici, primjenjujući metode onih društvenih i humanističkih znanosti koje su kompetentne za područje koje se kani istražiti.⁴⁰

---

³⁷ Radi se o suvremenim udžbenicima, priručnicima i ostaloj vjeronaučnoj/katehetskoj građi; pretpostavka za to su nastavni planovi i programi s *temeljnim polazištima*. Bez toga nije moguće dijakronijski i sinkronijski ostvarivati školski vjeronauk i župnu katehezu.

³⁸ Usp. *priručnike* za vjeroučitelje uz pojedine vjeronaučne udžbenike za osnovnu školu, čija se kvaliteta upravo po tome procjenjuje.

³⁹ Jedan od primjera takvog istraživanja nalazi se u magistarskom radu: Tvrtko Beus, *Meditativno-molitveno izražavanje u religioznom odgoju i katehezi adolescenata*. Magistarski rad (u rukopisu), KBF Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2010. (rukopis), 92 ss.

⁴⁰ Valja podsjetiti da bi spomenutim empirijskim istraživanjima u temeljnoj izobrazbi, u diplomskom nastavnom planu i programu (poslije *bakalaureata*) na Katehetskom institutu KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, trebalo barem u izbornoj nastavi posvetiti više pozornosti.

7. EPISTEMOLOŠKI STATUS KATEHETIKE

Dovede li se katehetika kao znanost u svezu sa znanostima koje su na različite načine s njom povezane, epistemološki status katehetike dolazi jasnije do izražaja. U tom smislu katehetika je posebno povezana s dvije epistemološke konstelacije: s teološkim znanostima, s jedne, i pedagoškim znanostima, s druge strane. Stoga je katehetika tijekom svoga povijesnog razvoja neprestano, uz izmjenično naglašavanje, bila u odnosu s ovom dvostrukom uporišnom točkom. Zavisno od naglaska pojedine dimenzije, ona će se u biti pojaviti kao teološka ili kao pedagoška disciplina. U tom smislu slikovito se kaže da katehetika ima *dvije duše*: teološku i pedagošku.⁴¹

7.1. Katehetika je teološka disciplina

Da katehetika pripada teološkom polju, proizlazi iz naravi samog katehetskog/vjeronaučnog čina, koji se smješta u kontekst pastoralnog djelovanja i kvalificira kao služenje crkvene riječi za odgoj vjere. Istina je da je ta prisutnost dugo bila pojednostavnjeno shvaćena kao *podložnost* sustavnoj teologiji. Danas se međutim s pravom smatra da je takvo viđenje prevladano, budući da se time katehete pristupa kao pojednostavnjenoj *dedukciji* ili kao populariziranju sustavne teologije. Teološku narav katehetike valja naprotiv premisliti u okviru *praktične teologije*.⁴² Budući da je katehetika nastala u krilu pastoralne teologije, ona je od svojih početaka nužno povezana s tom granom teologije, kao dijelom sveukupne cjeline, jer kateheza pripada području pastoralnog djelovanja Crkve. Smještena u taj kontekst, katehetika očito treba definirati svoj identitet u odnosu prema drugim srodnim disciplinama praktične teologije. Nije uvijek lako odrediti granice, jer se kateheza često s punim pravom razvija u bliskom odnosu s drugim pastoralnim aktivnostima. Stoga se nameće kriterij razlučivanja koji je prilično *rastezljiv* i kojemu je iznad svega potreban dijalog i interakcija između različitih područja djelovanja i promišljanja te discipline.

⁴¹ Usp. Emilio Alberich, *Katehetika između pedagogije i teologije: podvojenost predmeta u potrazi za priznanjem*, u: *Kateheza* 23 (2001) 2, 165.

⁴² Na KBF-u Sveučilišta u Zagrebu *Religiozna pedagogija i katehetika* ustrojena kao jedna od 14 katedra koja pripada *praktičnom nastavnom području* (usp. Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu, Statut, Zagreb, 2008., Članak 15. §10).

7.2. Katehetska istraživanja i filozofsko-teološke znanosti

Zato student u temeljnom studiju mora na crkvenim fakultetima i visokim crkvenim učilištima dobiti dostatnu temeljnu filozofsko-teološku formaciju koja će biti obilježena i jasnoćom vjernosti tradiciji Crkve, i primjereno otvorena suvremenim problemima kulture. U tom smislu može se formulirati jedno opće pravilo: katehetika ne izabire sadržaje niti ih interpretira u suprotnosti s naukom vjere koju Crkva prihvaća i čuva svojim autoritetom. Prema tome, tvrdnje, interpretacije i katehetski prijedlozi trebaju biti u skladu s teološkim disciplinama, i s uravnoteženim kvalificiranim teološkim istraživanjem. Kako bi se, nadalje, uklonio svaki mogući nesporazum i nepovjerenje, valja jasno naglasiti da kateheza ne poučava u teološkim znanstveno-nastavnim traktatima niti ih *popularizira*, nego se nalazi u službi poruke evanđelja; ali isto tako, katehetika ne može razvijati svoju struku koja ne bi bila u skladu s uravnoteženim teološkim istraživanjima. Ta distinkcija je važna kako za katehete, tako i za ostale teološke struke/grane.⁴³

7.3. Suodnos katehetike među teološkim granama

Rasprava o odnosu između katehetike i ostalih teoloških grana unutar filozofsko-teološkoga polja katkada je naporna i opterećena pogrješnim tumačenjima. Među uzrocima svakako je i pomanjkanje kvalitetnih ljudskih odnosa među sugovornicima. U takvom ozračju redovito prevladavaju nadmetanja i osjećaji superiornosti, u smislu poznatog pitanja postavljenog Isusu iz Nazareta: *tko je veći ili najveći?* (usp. Mt 18,1; Mk 9,33; Lk 9,46). Takav neevanđeoski kompetitivni duh gubi iz vida duh poslanja *evanđeoskog služenja*, u kojemu bi svakoj eklezijalnoj znanosti trebalo davati ono mjesto vrednovanja koje joj pripada u cjelini sustava crkvenih znanosti usmjerenih prema naviještanju evanđelja. Po svemu sudeći, dugo vremena su struke iz sustavne teologije, posebice dogmatska i moralna teologija, te kanonsko pravo, iz praktične teologije, bile privilegirani sugovornici katehetike i njezini *čuvari*; utjecaj tih crkvenih disciplina ostaje i dalje. Danas u duhu proklamiranoga načela da je *duša cjelokupne teologije Sveto pismo*, biblijske znanosti zauzimaju važno mjesto u katehatici, posebice u pogledu *povijesti spasenja* i općenito kada se radi o

---

⁴³ Usp. Alojzije Hobljaj, *Povijest kateheze i katehetike...*, nav. udžb., 7.

biblijskoj dimenziji kateheze. Isto vrijedi i za liturgiku, odnosno liturgiju, jer se npr. u suvremenoj katehezi sakramentalni simboli, sakramentalna slavlja i isticanje paradigmatškoga redosljeda sakramenata kršćanske inicijacije (*krštenje-potvrda-euharistija*) te ponovna uspostava izvornoga reda liturgijske godine u odnosu na središnji položaj uskrsnoga ciklusa danas vrednuju puno više nego nekoć. Kristologija i ekleziologija veoma su važne za koncepciju suvremene kateheze, dakako, s težištem na evangelizacijskoj dimenziji. Za kvalificirani katehetski rad potrebno je također dobro poznavanje nekih aspekata patristike i općenito povijesti Crkve. U tom smislu trebalo bi razumijevati novi *Naputak* Kongregacije za katolički odgoj.⁴⁴ Zaključno, suodnos katehetike koji je na crkvenim fakultetima i visokim učilištima postojao u prošlosti, a dijelom postoji i u sadašnjosti, mogao bi se katkada slikovito ilustrirati likom *Pepeljuge*, junakinje istoimene bajke; riječ je o djevojci koja je prisiljavana obavljati sve teže kućne poslove.

7.4. *Katehetika i teološki fakulteti u općim vremensko-prostornim razložnim okvirima*

U tome može pomoći kratak povijesni osvrt na odnos između katehetike i visokih teoloških učilišta, odnosno fakulteta u perspektivi integracije te grane teologije u teološke fakultete. U svakom vremenu i društvu kateheza gradi Crkvu, a Crkva isto tako stvara katehezu. U apostolskom dobu (posebice kod Petra, Ivana, Jakova, Jude, Pavla i dr.) nalaze se *svjedočanstva* o katehezi; tako evanđelja nose više ili manje jasnu katehetsku strukturu.⁴⁵ Od poapostolske nastavlja se u drevnoj Crkvi stvaranje patrističke kateheze, kad su stvaralaštvom mnogih crkvenih otaca sastavljena katehetska djela koja ostaju trajni uzori.⁴⁶ Kateheza je, dakle, tijesno povezana s cijelim crkvenim životom u konkretnom društvu i vremenu. Kao što je već istaknuto, teško je objektivno utvrditi vrijeme u kojem je katehetika koja se danas profilirala

⁴⁴ Kongregacija za katolički odgoj, *Naputak o visokim katehetskim učilištima (institucijama)*, Zagreb, 2009.; v. posebice: *Ustrojstvo studijâ* (Čl. 22-25).

⁴⁵ Opće je poznato da se npr. Matejevo evanđelje smatra evanđeljem katehete, a Markovo je evanđelje prozvano evanđeljem katekumena; Luka u *prosluvi* (1,4) podsjeća Teofila da mu je nakanio napisati ono u čemu je *poučen*, odnosno izvorno rečeno - *katehiziran*.

⁴⁶ Usp. Alojzije Hobljaj, *Povijest kateheze i katehetike...*, nav. udžb., 13-17.

u sveučilišni studij, dobila karakteristike *znanstvenosti*.⁴⁷ U tom smislu, sadašnjoj situaciji prethodilo je vrijeme koje bi se moglo podijeliti u nekoliko razvojnih faza, s protagonistima (osobe i ustanove) i prepoznatljivim djelovanjem:

<i>Osobe/ustanove</i>	<i>Vrijeme</i>	<i>Važne napomene za suvremeno znanstveno-nastavno zblivanje u katehezi/katehatici</i>
<i>Od srednjeg vijeka do početka katehetskog pokreta - druga polovica 19. st.</i>		
Sv. Toma Akvinski	13. st.	U povezanosti sa svojim velebnim filozofsko-teološkim opusom upotrebljava sintagmu: <i>theologia catechetica</i> .
Jean Charlier Gerson	1402.	<i>De pueris ad Christum trahendis</i> smatra se najvažnijim katehetskim spisom potkraj kasne skolastike i razdoblja mistike; uz <i>De catechizandis rudibus</i> i organizacijske uredbe sv. K. Boromejskog, ovom se knjigom služilo u katehetskoj metodologiji do 19. st.
Povjerenici za stvaranje Rimskoga katekizma	16. st. 1563.- 1566.	Populariziraju sintagmu <i>theologia catechetica</i> sv. Tome Akvinskog; početak razlikovanja <i>katehetike</i> od <i>pastoralne teologije</i> .
Teološki fakultet u Leuvenu	16. st.	Utemeljena je katedra za katehetiku.
Austro - Ugarska: Marija Terezija	18. st. (1774.)	Katehetika postaje sveučilišna disciplina, integrirana u katedru za pastoralnu teologiju.
J. B. Hirscher (Njemačka)	1788.- 1865.	Drži se da je utemeljitelj katehetike kao znanosti.
<i>Od katehetskog pokreta do danas</i>		
Teološki fakultet u Münchenu	1911.	Utemeljena je katedra katehetike.
Teološki fakultet u Beču	1912.	Utemeljena je katedra katehetike.
KBF u Zagrebu	1919.	Utemeljena je katedra katehetike, ali će s vremenom utrnuti.

⁴⁷ Valja, naime, imati na umu da je karakter *znanstvenosti* u humanističkom području tijekom povijesti na poseban način podložan relativnosti i uvjetovanosti. Zbog toga su mnogi sveučilišni predmeti/studiji koji su se u nekim prijašnjim vremenskim razdobljima smatrali znanstveno utemeljenima, s vremenskim odmakom bili podvrgnuti reviziji temeljem *verifikacije* suvremenih kriterija znanstvenosti.

Visoka katehetska učilišta u Belgiji, Engleskoj, Francuskoj, Italiji, Njemačkoj, Nizozemskoj, Španjolskoj, SAD-u; Bruxellesu, Münchenu, Parizu, Rimu, Zagrebu, itd.	Druća polovica 20. st.	Razvoj kateheze/ katehetike znatno je vezan uz specijalizirane studijske programe (<i>Religionspädagogik, Scienze religiose; Religious Education</i>), za katehete/vjeronučitelje redovnice i vjernike laike u demokratskim zemljama u kojima je bio prisutan konfesionalni vjeronauk u odgojno-obrazovnim javnim ustanovama. Proporcionalno broju studenata osposobljavaju se sveučilišni nastavnici koji se, uz nastavni rad, bave i znanstvenim radom, unaprjeđujući tako katehetsku znanost; time ova struka dobiva sve veći broj specijaliziranih stručnjaka.
Papinsko sveučilište u Rimu - Salezijana	1954./1955.	Prvi put uveden je program specijalizacije u katehatici.
KBF u Zagrebu	1961.	Osnovan Katehetski institut s jednogodišnjim stručnim studijem.
KBF u Zagrebu	1964.	Jednogodišnji stručni studij na Katehetskom institutu reorganiziran u dvogodišnji stručni studij.
Teološki fakulteti	Poslije god. 1968.	Na poticaj II. vat. sabora, u okviru reforme crkvenih studija, uveden je akademski gradus <i>licencijata/magisterija</i> znanosti sa specijalizacijom u katehatici
KBF u Zagrebu	1978.	Dvogodišnji stručni studij na Katehetskom institutu preustrojen je u četverogodišnji sveučilišni studij, s akademskim naslovom <i>diplomirani kateheta</i> .
Teološko-katehetski studij u Splitu	1990./1991.	Preustrojen je iz <i>Instituta za teološku kulturu laika</i> (1970) pri KBF-u u Splitu u četverogodišnji studij
Visoka teološko-katehetska škola (VTKŠ) u Zadru	1992.	Osnivač je Zadarska nadbiskupija, sponzoriran od KBF-a Sveučilišta u Zagrebu
KBF u Zagrebu	1996.	Ponovno je osnovana utrnuta katedra katehetike, pod nazivom: <i>Katedra religiozne pedagogije i katehetike</i>
Institutum scientiarum religiosarum	2000.	Radi se o preimenovanju iz postojećeg <i>Teološko-katehetskog studija u Splitu</i>
KBF u Zagrebu	2000./2001.	Četverogodišnji sveučilišni studij na Katehetskom institutu reorganiziran po <i>bolonjskom procesu</i> u petogodišnji integrirani studij, poslije desetogodišnjeg iskustva reorganizira se u dva ciklusa (3 + 2).

7.5. Katehetika je (i) pedagoška disciplina

Katehetika odgovara i značajkama istinske *pedagoške discipline* te kao takva nalazi mjesto unutar odgojnih znanosti. U pastoralno-katehetskom razmišljanju danas su osobito važne sveukupne *humanističke znanosti*, koje su se veoma razvile, a posebno *odgojne znanosti*. Antropološki zaokret koji je tipičan za suvremenu kulturu obvezuje na posebnu pozornost na subjekt, prema čovjeku u njegovoj situaciji, prema povijesnoj i kulturalnoj dimenziji svakog djelovanja i razmišljanja. Odatle proizlazi zanimanje za sve pristupe koji mogu osvijetliti pastoralno djelo, kao što su npr. kulturalna antropologija, sociologija, psihologija, religijske znanosti i komunikacijske znanosti, itd. Pedagoški značaj na području katehetskih istraživanja očit je kad se polazi od dvostrukog aspekta kateheze: *integracija* milosnog dara vjere u dinamizam rasta, razvoja i dozrijevanja osobe. Katehetika se po tome može i mora zvati *pedagoškom znanošću*, bez predrasuda zbog njezine povezanosti s teološkim područjem, u njezinom pastoralnom ili praktičnom dijelu.

7.6. Katehetsko istraživanje i humanističke znanosti

Sama činjenica da teološko znanstveno polje po sustavu znanosti pripada humanističkom području, upućuje na činjenicu da između teološkog polja i ostalih humanističkih polja i grana postoji posebna, bliska srodnost. U poopćenom smislu moglo bi se tvrditi da je u svim zemljama i kulturama u kojima se ukorijenilo kršćanstvo, kao što je koncem 20. st. istaknula Kongregacija za katolički odgoj, temeljno katehetsko obrazovanje bilo pod utjecajem onih modela *poučavanja* i *učenja* koji su u određenom vremenu bili tipični za nacionalnu, odnosno lokalnu kulturu.⁴⁸ U tom smislu, 20. st. obilježeno je postupnim isticanjem i napredovanjem humanističkih znanosti. Naime, na početku 20. st. u okviru tzv. *münchenske metode*, odnosno *psihološke* iliti *zagrebačke metode*, katehetika je u afirmiranoj školskoj pedagogiji prepoznala svoga *saveznika* za poboljšanje u poučavanju *katekizma*, usprkos nekim poprilično jakim nesporazumima, a katkada i velikom otporu, u vremenu koje je prethodilo II. vatikanskom saboru.⁴⁹ No

⁴⁸ Usp. III. Dio. *Pedagogija vjere*, u: Kongregacija za kler, Opći direktorij za katehezu ...nav. dok.

⁴⁹ O. Pavišić – F. Heffler, *Konačna pobjeda psihološke metode ...*, nav. dj.; Emilio Alberich, *Katehetika između pedagogije i teologije ...*, nav. čl., 162-163.

povezivanjem katehetike u pravom smislu s novim humanističkim znanostima obilježeno je vrijeme poslije Drugoga svjetskog rata. U tome je, uz dosta *napetosti*, veliku ulogu imala psihologija, posebice razvojna, sa svojim različitim sklopovima. Naime, u ono vrijeme, zahvaljujući tom interdisciplinarnom povezivanju, s jedne se strane utvrđuju razvojne faze katehizanata/vjeroučenika i, općenito, bolje se otkrivaju *antropogene* i *sociogene* uvjetovanosti.⁵⁰ S druge pak strane, u integraciji teologije s humanističkim znanostima proživljavala se svojevrsna opasnost od neke vrste *diktature* humanističkih znanosti nad katehetskom metodikom i samim katehetskim sadržajima. Temeljni razlog zbog kojega je moguća konfrontacija katehetike s humanističkim znanostima, nalazi se u složenosti čimbenika koji ulaze u proces formacije nove generacije kršćana, a koje su upravo objekt studija takvih (humanističkih) znanosti. Spomenutu *napetost* treba prevladavati općim načelima utvrđenim u *fundamentalnoj katehatici*, u okviru dijaloškog modela između teologije i pedagogije. Za uspostavljanje primjerenog odnosa katehetike s humanističkim znanostima valja uzimati u obzir nekoliko utvrđenih općih načela.⁵¹

7.7. Katehetika i fakulteti odgojnih znanosti

Stoljećima je pedagogija bila integrirana u filozofski fakultet. Pedagoški fakulteti s autonomnim statusom nastaju u različitim zemljama tek u drugoj polovici 20. st. Karakteristična je za takve fakultete u Europi činjenica da su se pedagoške znanosti, polazeći od sredine prve polovice 20. st., počele *distancirati* od studija religioznog odgoja i od religijske pedagogije,⁵² a u bivšim komunističkim državama religija je bila *rafinirano* ideološki

⁵⁰ Usp. Alojzije Hobljaj, *Osnove didaktike i metodike religioznog odgoja i katehetike. Predavanja/nastavni tekstovi*, KBF Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2007., 5-10.

⁵¹ Radi se o četiri relevantna načela: - svako znanje o katehizantima (psihološki, etičko-moralni i druge razvojne dimenzije) na koje se katehetika/kateheza referira, mora biti u skladu s humanističkim znanostima koje se time bave; - nijedna humanistička znanost ne može određivati način za formaciju novih kršćana, niti izabirati sadržaje u naviještanju, odnosno poučavanju; - humanističke znanosti *opskrbljuju* cjelinu znanja o kulturi i društvu koje je od velike koristi za koncipiranje i ostvarivanje katehetskoga djelovanja; - humanističke znanosti time doprinose prilagodbi konkretnoj društveno-kulturnoj situaciji u kojoj se ostvaruje katehetsko djelovanje (usp. Alojzije Hobljaj, *Pokoncilska katehetska kretanja*, nav. čl., 587-593).

⁵² Polazeći od 1930. g. (usp. Herbert Gudjons, *Pedagogija. Temeljna znanja*, Zagreb, 1994.).

progonjena, iako formalno nije bila stavljena izvan zakona.⁵³ Time su se visoka učilišta *zatvorila* u isključivo humanističku perspektivu. To znači da se odgojem i obrazovanjem u ljudskome biću razvijaju samo naravni *potencijali*, bez transcendencije. No, isto tako valja spomenuti da je religijska pedagogija prisutna u studijskim programima brojnih pedagoških instituta na nižoj razini, i u specifičnom smislu usmjerena na formaciju učitelja i odgojitelja.⁵⁴ Metodologija katehetskoga poučavanja i religijska pedagogija bile su dakle prisutne, u nekim zemljama, u normalnim školama i u pedagoškim akademijama. U tom smislu specifičan je i pomalo izdvojen slučaj u Njemačkoj, gdje je religijska pedagogija ostala prisutna u visokim školama (*Hochschule*); za formaciju (vjero)učitelja postoji katedra religijske pedagogije. U svakom slučaju, danas je prepoznato da katehetika ne može biti bez ozbiljnog dijaloga s pedagoškim znanostima i općenito s brojnim humanističkim znanostima. Počevši od II. vatikanskoga sabora na crkvenom se planu sve više nastoji sustavno promišljati da je religiozna/religijska dimenzija jedna od temeljnih dimenzija ljudskoga bića, te da ona, isto tako, predstavlja jedno od temeljnih prava i sloboda čovjeka.⁵⁵

7.8. Integrativna metoda

Budući da kateheza/katehetika po svojem epistemološkom statusu pripada polju teologije i polju odgojnih znanosti unutar istog (humanističkog) znanstvenog područja, katehetičar slijedi *integrativnu metodu*. Katehetika u tome nije jedinstven slučaj u polju teologije. U tome je izjednačena s egzegezom, crkvenom povijesti, kao i moralnom teologijom. Biblijska egzegeza, primjerice, slijedi

---

⁵³ Konsekvencije će se dugo osjećati u tranzicijskom vremenu; tako se za neke zadatke, kao što je npr. vjerski odgoj u javnim izvanobiteljskim uvjetima predškolske djece, pronalaze novi modeli za doškolovanje odgojitelja u vjeri (usp. Alojzije Hobljaj, *Teološko-katehetska ishodišta vjerskoga odgoja u ranom djetinjstvu*, Zagreb, 2006.).

⁵⁴ Vjeroučitelj u Hrvatskoj ima spremu na sveučilišnoj razini, tim više što je i kod nas učiteljska akademija omdnevna postala učiteljski fakultet; zato je važno da je Katehetski institut sastavnica KBF-a, odnosno sveučilišni studij.

⁵⁵ Usp. *Poruku Pape Benedikta XVI. za Svjetski dan mira 2011.*, koja u tematskom smislu razmatra: *Vjerska sloboda – put koji vodi do mira* (usp. www.ktabkbih.net/i..); u pitanju je antropologija u interdisciplinarnom ključu koju je za *hagioterapiju* razradio T. Ivančić, a koja uvelike može poslužiti katehetskim istraživanjima (npr. Tomislav Ivančić, *Hagioterapijska antropologija.*, Zagreb, 2011).

(*profanu*) lingvističku metodu i metodu literarnih istraživanja; neupitno je međutim da ta znanstvena grana ima svoju specifičnu metodu koja je prikladna za interpretaciju biblijskih tekstova, bez obzira što se u njoj sabiru i povezuju rezultati različitih znanosti. Jednako tako u metodi moralne teologije stječu se empirijski, filozofski (antropološki), teološki, egzegetski i drugi doprinosi. Analogno tome, valja isto tako zaključiti da se na području katehetike ne upotrebljavaju različite metode znanosti kao neke nepropusne ograde koje bi se jedna prema drugoj nalazile u usporednom (*jukstaponiranom*) položaju. Metode različitih srodnih znanosti se na području opće katehetske metodologije *integriraju*. Na taj način se i teorijski utvrđuje i opravdava mjesto i doprinos različitih znanosti i njihovih specifičnih metoda. Za katehétiku je, dakle, osnovni zadatak da na temelju osnovnih komponenata kateheze opravda i izradi globalnu metodologiju katehetskog istraživanja. Tako se općenito kaže da takvo znanstveno istraživanje ima interdisciplinaran (i transdisciplinaran) karakter. To se pak postiže izradbom specifične, jedinstvene i integralne metodologije. Drugim riječima, riječ je najprije o cjelokupnoj teoriji, zatim o teoriji različitih područja kateheze/vjeronauka. U to je uključena i izradba katehetskih modela, s ciljem da se rješavaju karakteristični problemi i zadaci kateheze/vjeronauka u suvremenom svijetu.

7.9. Pitanje religijskopedagoškog i katehetskog terminološkog sustava

Zbog epistemološkog statusa, unatoč prije istaknutoj *integrativnoj metodi*, stvorilo se dvostruko nazivlje: *religijska pedagogija* i *katehetika*. Tijekom zadnjeg desetljeća, sve se više, kako na teorijskoj tako i na praktičnoj razini, osjeća potreba za sustavnijim promišljanjem o tom problemskom pitanju, koje je, među ostalim, uvjetovao i *kurikulski pristup* školskom vjeronauku. U osvješćivanju tog problemskog pitanja valja najprije podsjetiti da se je naziv *religijska pedagogija* (*Religionspädagogik*) uz izraz *katehetika*, u okviru *katehetskoga pokreta* koncem 19. i početkom 20. st. *nametnuo* pod utjecajem psihološke i pedagoške znanosti, i to samo u nekim zemljama, posebice u Njemačkoj.⁵⁶ Iako je od početka dvostrukoga nazivlja prošlo više od jednoga stoljeća, taj problem postaje sve aktualniji. Temeljno problemsko pitanje usredotočeno je, kako se čini, na odnos između ta dva naziva

⁵⁶ Usp. Emilio Alberich, *Katehetika između pedagogije i teologije* ..., nav. čl. 163.

- *religijska pedagogija* i *katehetika* - s različitim varijantama i pretežito negativnim konsekvencijama. Tako se postavlja pitanje, radi li se o dva naziva koja se *jukstaponiraju* (jedan izvan ili pored drugoga) ili se radi o nadređeno-podređenom položaju jednoga prema drugome? Ili se pak, možda, radi samo o preimenovanju *katehetike* u *religijsku pedagogiju*? Jedno od problemskih pitanja implicira i suvremenu *diferencijaciju* dvaju najvažnijih mjesta ostvarivanja vjerskoga odgoja i kateheze, koju bi razliku trebalo uspostaviti i u nazivima: *religijska pedagogija* za školski vjeronauk, *kateheza* za župnu katehezu? Među negativnim konsekvencijama koje proizlaze iz dvostrukog nazivlja na koje valja podsjetiti je prije svega i već spomenuta tendencija da se *religijska pedagogija* odmakne od teologije, odnosno utemeljiteljskih izvora *kateheze*, kao i posebno aktualno (hrvatsko) pitanje *dekatehizacije* školskoga vjeronauka;⁵⁷ ili pak, štoviše, da se naziv župne kateheze nastoji zamijeniti nazivom *pedagogija župne zajednice*. Valja dobro uočiti spomenuta terminološka previranja. Uzme li se u obzir cjelokupna povijest, a ne samo konac 19. i početak 20. st., valja istaknuti da se dogodio ne samo terminološki nego i semantički *diskontinuitet* sa značajnim teorijskim i praktičnim posljedicama. Za prevladavanje toga otvorenog problemskog pitanja, ovdje je moguće predložiti samo skicu, u kojoj se predlaže vraćanje posuđenici, grčkom glagolu *κατηχέω*,⁵⁸ koji je poslije ušao i u latinski jezik u obliku grecizma, *catechizare/catechumenus*. Tijekom povijesti ovaj se glagol kao i njegove izvedenice iz više razloga interpretirao. Već je koncem 2. st. Tertulijan upozorio na potrebu posebnog uvažavanja termina kojim se spašava primjerena upotreba riječi.⁵⁹ Potrebno je na to upozoriti, jer u hrvatskim osnovnim tiskovnim pomagalicama (rječnici i enciklopedije), posebice u sveučilišnim udžbenicima za prosvjetne djelatnike, spominje se riječ *katehetsk* s vrlo negativnim konotacijama.⁶⁰ Zato valja najprije istaknuti višeslojno značenje te riječi. *Korijensko značenje* glagola *κατηχέω* odnosi se na *odjekivati, činiti da odjekuje, s općim značenjem: komunicirati, obavijestiti*, i s *posebnim značenjem: učiti, poučavati, uputiti u*

⁵⁷ Usp. Milan Šimunović, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve ...*, nav. dj., 603-613.

⁵⁸ Prvo lice prezenta, čiji je infinitiv *κατηχεῖν* i imenica *κατηχῆσις*.

⁵⁹ "Fides nominum salus est proprietatum" (*De carne Christi* 13,2, u: Jean-P. Mahé, *Tertullien, La Chair du Christ. Introduction, texte critique, traduction et commentaire*, Paris, 1975.).

⁶⁰ Vidi bilješku br. 8.

*osnove neke znanosti ili umijeća.*⁶¹ U Novom zavjetu κατηγέω se upotrebljava sa svim značenjima, dakako, s novom (evanđeoskom) semantikom.⁶²

Mjesto	Grčki original	Latinski prijevod (Vulgata)	Hrvatski prijevod
Lk 1,4	κατηγήθης	eruditus es	/u čemu/ si poučen
Dj 18,25	ἦν κατηχημένος	erat edoctus	/on/ bijaše upućen / u Put Gospodnji
Dj 21,21	κατηγήθησαν	audierunt	da /Židove/ upućuješ
Dj 21,24	κατήχηνται	audierunt	pa će /svi/ spoznati
Rim 2,18	κατηχούμενος	instructus	/iz Zakona/ poučen
1Kor 14,19	κατηγήσω	instruam	/da i druge/ poučim
Gal 6,6	κατηχούμενος	qui catechizatur	koji se uči /Riječi/
Gal 6,6	τῷ κατηχοῦντι	ei qui se catechizat	koji se uči /Riječi/

Valja primijetiti da se taj glagol u Novom zavjetu upotrebljava (samo) osam puta, i to kod Luke i Pavla. Kako je iz konteksta razvidno, upotreba glagola κατηγέω kod Luke prevladava u općem smislu (*primiti vijest/obavijestiti*), dok se kod Pavla upotrebljava isključivo u specifičnom značenju (*poučavati u sadržaju vjere*). Postavlja se pitanje zašto je taj malo poznati glagol, koji inače nikada nije upotrijebljen u Starom zavjetu, ušao u Novi zavjet? Tražeći odgovor na postavljeno pitanje, valja podsjetiti da je već u kršćanskoj starini postojala svijest o tome da je κατηγέω ciljano izabran kako bi se njime istaknula specifičnost *kršćanskoga nauka*, utemeljenog na evanđelju. Na taj način se ističe ono značenje kršćanskoga poučavanja koje se ne može *dijeliti* s drugim glagolima. U tom smislu glagol κατηγέω i njegove izvedenice ne bi nikada smio biti istrošen, kao što ne može biti istrošeno ni evanđelje. U ovom promišljanju ostavlja se još jedno pitanje. Naime, budući da je uz glagol κατηγέω u novozavjetnu upotrebu ušlo oko dvadesetak sinonima za *poučavanje*,⁶³ u čemu i zašto se nalazi sinonimska razlika? Razlika je u tome što je glagolu

⁶¹ Parafrazirano prema: Alojzije Hobljaj, *Povijest kateheze i katehetike ...nav. udzb.*, 7.

⁶² Citirano prema: Alojzije Hobljaj, *Catechesi ai catecumeni negli scritti di Tertulliano* (u rukopisu), Università Pontificia Salesiana, Roma, 1983., 120.

⁶³ Npr.: *krasein, keryssein, euangelizein, euangelizesthai, martyrein, didaskein, omilein, paradidomai*.

κατηχέω pridržano pravo *primata* u *komuniciranju nauka objavljene istine* u njegovom jedinstvenom *noetičkom* i *etičkom* aspektu. Taj *primat* lapidarno je formulirao sv. Augustin: poučavati se može u svemu, ali *katehizirati* se može samo u božanskoj istini.⁶⁴ Kako je iz tabličnog prikaza razvidno, stvaranjem kršćanskog latinskog upotrebljava se latinska terminologija koja upućuje na zaključak da se radi o pravom odgojno-obrazovnom procesu: *poučavati* - *učiti* (*apprendere-educare*).⁶⁵ Zaključno, temeljem sažete skice za pitanje odnosa dvostrukog nazivlja između *religijske/religiozne pedagogije* i *katehetike/ kateheze*, sa stajališta biblijskog i povijesnog, razvidno je da kateheza/katehetika ima svoju neupitnu prednost pred *religioznom/religijskom pedagogijom*, tim više što to nazivlje u semantičkom smislu implicite i eksplicite sadrži sve ono na što upućuje religijska/religiozna pedagogija.

ZAKLJUČAK

Među izvedenim zaključcima ističu se one *promjene* koje su se *verificirale*, neke od njih manje po idejnom začetku, a više po svojem sve većem intenzitetu *osvješćivanja*. Distinkcijom religiozne pedagogije i kateheze kao prakse i religijske pedagogije i katehetike kao znanstvene refleksije nad tom praksom osvijestila se činjenica da je kateheza stara kao i Crkva, a da katehetika ima svoj dugi povijesni razvoj do suvremenoga sveučilišnog statusa, na čemu se temelji aktualno znanstveno istraživanje, osnovna izobrazba teologa i kateheta te specijalizirani poslijediplomski znanstveni studij. Tome se posvećuje dužna pozornost jer se trebaju zadovoljiti dvije epistemološke konstelacije, *teološka* i *pedagoška*, koje se povezuju *integrativnom* metodom. U tom smislu epistemološki status katehetike više nije upitan. Zato njezin odnos prema ostalim granama teologije, posebice prema granama sustavne teologije nije više odnos *podložnosti*, *deduktivnosti* ili pak odnos njihove *popularizacije*. Taj odnos mogao bi se opisati u okviru jedne od klasičnih definicija teologije: ako se sustavna teologija definira kao *fides quaerens intellectum*, religijska pedagogija i katehetika bi se mogla definirati kao *fides quaerens initiationem christianam et educationem permanentem*. Radi se o dva vida ustroja vjere koji

⁶⁴ Usp. A(ndre) Mura, *Agostino. De catechizandis rudibus*, 1971., XXVII.

⁶⁵ "Un significato estensivo: dall'apprendimento di un mestiere all'educazione religiosa" (usp. Alojzije Hobljaj, *Catechesi ai catecumeni negli scritti di Tertulliano* ..., nav. dj., 121).

se nadopunjuju: dok se u sustavnoj teologiji stavlja naglasak na *sadržajnu* objektivnu sastavnicu vjere (*credere Deum, fides quae creditur*) u religijskoj pedagogiji i katehatici naglasak se stavlja na *pouzdanu* sastavnicu vjere (*Credere Deo, fides qua creditur*); dok je u sustavnoj teologiji u središtu pozornosti *doktrinarna*, u religioznoj pedagogiji i katehatici u središtu pozornosti je *egzistencijalna* vjera. Treba također zaključiti da takva koncepcija kateheze kao prakse i epistemološki status religijske pedagogije i katehetike kao jedne od teoloških grana, unatoč jasnoj profilaciji, nije dovoljno osviješten. Zapreka je u tome *mentalitet* koji se stoljećima stvarao konceptom *katekizma*. Pitanje *kako se postaje kršćanin*, uvijek je aktualno, a danas posebno mijenja iskrivljenu koncepciju kateheze kao prakse i katehetike kao znanstvene refleksije.

Među verificiranim *promjenama* nalazi se i sve jača osviještena potreba za katehezom s evangelizacijskom dimenzijom u suvremenom svijetu; intenzitet te *promjene* uzročno-posljedično je povezan sa sociološki utvrđenim fenomenom opadanja kršćanstva i crkvenosti, kao i jačanja religijskoga i ideološkog pluralizma. Budući da su evangelizacija i kateheza neodjeljive jedna od druge jer strukturiraju jedinstveni proces *postajanja kršćaninom*, ta su oba oblika *posluživanja Riječi* (usp. Dj 4,6) za Crkvu temeljno opredjeljenje, koje je poprimilo lapidarni iskaz: kateheza je *prvotno poslanje* Crkve kojim se ostvaruje kršćanska inicijacija i permanentni odgoj vjere. To se pak konkretno ostvaruje u zadacima koji se logički mogu prikazati u *spektru* od trinaest zadataka, u kojemu su posebno zapažena znanstvena istraživanja religijske pedagogije i katehetike, čije je ishodište *dinamizam vjere* koja se kao Božji dar integrira u rast, razvoj i sazrijevanje ljudskoga vjerničkog bića. Budući da suvremena pedagoška znanost kao i odgoj i obrazovanje u svojoj antropologiji (uglavnom) ne uzimaju u obzir religiozno-duhovni aspekt, upravo je religijska pedagogija i katehetika, jer je epistemološki i teološka i pedagoška znanost, pozvana da istražuje i odgojno-obrazovno razvija tu dimenziju. Tako se može reći da je upravo grana religijske pedagogije i katehetike *most* između teologije i drugih znanosti, posebice znanosti u humanističkom području. Jedna od najakutnijih *promjena verificirala* se u tendenciji da se *religijski studiji* distanciraju od teoloških znanosti. Iz cjelokupnog diskursa razvidno dolazi do izražaja neprihvatljivost takve *tendencije*, kako u općim crkvenim tako i u hrvatskim okvirima.⁶⁶ Osim toga, takav službeni stav

⁶⁶ Crkva je nedavno intervenirala ponovnom afirmacijom konfesionalnog modela školskog vjeronauka (usp. Congregazione per l'educazione cattolica, *Lettera*

Crkve koherentan je s povijesnim saznanjima ove struke kao i s terminološkim katehetskim sustavom. Temeljem sažete skice za pitanje odnosa nazivlja između *religijske/religiozne pedagogije* i *katehetike/kateheze*, sa stajališta biblijskog i povijesnog, razvidno je da kateheza/katehetika ima svoju neupitnu prednost, tim više što to nazivlje u semantičkom smislu implicite i eksplicite sadrži sve ono na što upućuje religijska/religiozna pedagogija. Okvirnom zaključnom misli, koju treba izvesti iz cjelokupnog *diskursa*, potvrđuje se radna hipoteza formulirana u naslovu ovoga članka, da je potrebno s vremena na vremena *verificirati promjene* u znanstveno-nastavnoj grani religijske pedagogije i katehetike.

SCIENTIFIC-EDUCATIONAL VERIFICATION OF CURRENT CHANGES IN THEOLOGICAL BRANCH OF RELIGIOUS PEDAGOGY AND CATECHESIS

Summary

In this article, at seven complementary points, the current *changes* in the scientific-educational theological branch of religious Pedagogy and Catechisis are verified. Along the lines of relevant issues, the mentioned professions within the study at the Church institutions of higher education are analyzed. In the approach to this profession, first *the change* is pointed out; the changed approach is conditioned by *the changed* conception of catechesis which occurs due to the *turn from catechism to catechesis*. In that context we seek an answer to the question: how to become a Christian (today)? Considering the issue in contemporary changed conditions, in the integrity of *service of the Word* (Ac 6,4), the author first refers to *evangelization* which is inseparable from catechesis as its essential dimension. In this respect catechesis, with evangelizing dimension in *raising awareness* of the Church, becomes its *primary* mission and, in a systematic scientific analysis, it can be expressed as a *range of tasks of contemporary catechetical research*. One of the most relevant *verified changes* pointed out in the article refers to the distinction between catechesis as practice

---

vaticana sull'insegnamento della religione nella scuola u: <http://www.zenit.org/article-19398?/=italian>; jednako tako fizionomija visokog crkvenog učilišta na kojemu se obrazuju vjeroučitelji/katehete proizlazi iz *povezanosti* s crkvenim teološkim fakultetom (usp. Kongregacija za katolički odgoj, *Naputak ...*, nav. dok. Čl. 4.).

and Catechisis as a scientific reflection above the practice; in that context catechesis always precedes Catechisis, which scientifically analyzes it through its researches. With this task, in theological and pedagogical discipline with integrative method, a contemporary epistemological status of religious Pedagogy and Catechisis, as a university theological branch/profession, has shaped up. The article also discusses the issue of unacceptability of a (certain) contemporary *tendency*, i.e. that religious pedagogy distances itself from theology; the unacceptability of that tendency arises from religious-pedagogic and catechetical terminological system which, as concluded in the article, deserves greater attention of Croatian catechists.

Key words: *verification, evangelization, religious/religion pedagogy, catechesis/Catechisis, scientific research, catechism, Church, range of tasks, theology, pedagogy, epistemological status, theological faculty, integrative method, terminological system.*